

Handläggare: Henrik Gidlund
Region Ytterstad
Drift- och underhållsbyrån
Tel: 508 261 68
henrik.gidlund@gfk.stockholm.se

2003-01-03

Till
Gatu- och fastighetsnämnden

**Ljus i den offentliga miljön: en studie om trygghet, säkerhet,
vandalism och underhåll
Lägesredovisning**

FÖRSLAG TILL BESLUT

Gatu- och fastighetsnämnden godkänner denna lägesredovisning.

Olle Zetterberg

Solveig Svedgård

Bo Gyllsdorff

SAMMANFATTNING

2001-08-21 gav nämnden kontoret i uppdrag att undersöka möjligheten att kartlägga och förhindra orsakerna till vandalisering av stadens belysningsanläggning.

Första utredningsfasen är genomförd. Den redovisas i bifogad konsultrapport. Värst drabbade är platser som är folktomma och lågt frekventerade delar av dygnet. Belysningen i gångtunnlarna är ett akut problem att åtgärda på grund av elfaran vid sönderslagna armaturer.

UTLÅTANDE

Bakgrund

Hösten 2001 fick Jonas Bylund på Urbanalys i uppdrag att genomföra en förstudie på temat vandalisering mot offentlig belysning ur sociologiskt perspektiv.

Studien omfattade litteratursökning och utforskning av tidigare gjorda undersökningar, utvärdering av Gfk:s statistik på vandalisering av belysning, sammanställning av egna slutsatser och slutsatser från tidigare utförd forskning. Förstudien har kostat ungefär 230.000 kr.

Nedan följer en kort sammanfattning av Jonas rapport som levererades våren 2002. Rapporten pekar på två platser som är särskilt utsatta för vandalisering, folktomma parkvägar som är lågt frekventerade och gångtunnlar. Här får också vandaliseringen allvarligast konsekvenser för upplevd trygghet.

Utredningen bekräftar de erfarenheter som finns inom kontoret.

Kort sammanfattning av rapport från J. Bylund Urbanalys

Varför vandalism och skadegörelse på belysning?

Vandalism är en enklare term för hänsynslös förstörelse. Det är ett vanligt förekommande socialt fenomen som till stor del är situationsbunden.

Det finns tre olika perspektiv på vandalismens huvudfaktorer; psykologiskt – patologiskt handlande (kriminell personlighetstyp), sociologiskt – socialt beteende, arkitektoniskt – fysisk miljö.

De undersökningar som är gjorda analyserar alla tre perspektiv men landar nästan alltid i det arkitektoniska vad gäller lösningar.

Vandalisering kan vara ett enkelt fenomen som svarar direkt mot faktorer i omgivningen. Den kan vara en känslig och synlig indikator på sociala förändringar och brister.

Vem utför vandalism och skadegörelse?

Barn vandaliserar omedvetet. Ungdomar vandaliserar i grupp, intensivast mellan 16-20 år, för att skaffa sig position inom gruppen. Vuxna vandaliserar av hämndmotiv, inte direkt riktat mot föremålet men mot någon i bekantskapskretsen eller mot myndigheter.

I många fall väljer förövaren objekt i närheten av bostaden.

Vilken typ av förstörelse är vanligast?

För belysningsanläggningen är förstörelse på obevakade parkvägar (52%) och i gångtunnlar (35%) vanligast. Trasiga ljuskällor efter sparkar mot stolpen dominerar statistiken, därefter sönderslagna ljuskällor och kupor.

Vilka områden är mer utsatta än andra?

Bostadsområden med låg status, hög genomströmning och ostimulerande miljö. Vandalen verkar ofta inom sitt närområde, dvs där man rör sig mest.

Denna hypotes bekräftas av statistiken från vandaliseringsåtgärder.

Vad betyder sociala förhållanden, platsens utsatthet, estetik, ljusfärg och ljusförhållanden etc för utlösande och graden av skadegörelse?

Sociala förhållanden betyder en del, men är platsen dåligt planerad och utan uppsikt finns alltid risken att den blir vandaliserad.

Skada attraherar mer skada, det är viktigt att snabbt reparera vandaliserad egendom.

Belysta områden övergår till artificiella miljöer när det är mörkt, hur människor reagerar i dessa miljöer är ännu relativt outforskat. Forskning finns som säger att mörker gör förövaren mer ohämmad i sin brottsutövning.

Vilka motåtgärder kan man vidta mot vandalism redan i planeringsskedet?

Områden som attraktiva, skapar känsla av ägande och är överblickbara / försvarbara spelar en stor roll för att minska vandaliseringen.

Kan annorlunda utformad belysning minska skadegörelsen?

Neutrala objekt i det avseendet att de inte drar till sig uppmärksamhet kan vara en väg. Samtidigt måste de bidra med identifikation av området.

Högt placerade armaturer och slagtåliga material är exempel på förhårdigande av målobjekt men de skapar samtidigt dels motiv att vandalisera i sig (sport att ha sönder) dels bidrag till den ostimulerande miljö som kan utlösa vandalisering.

Vilka faktorer ger människor säkerhet och trygghet i den offentliga miljö?

Platsens överskådlighet är den viktigaste faktorn. Närvaron av andra människor spelar en stor roll.

Tomma, mörka, oattraktiva eller negligerade platser ökar rädslan för brott. Det är inte enbart det offentliga rummets utformning som påverkar upplevd rädsla. Upplevelser från den privata sfären påverkar ens beteende i det offentliga rummet.

Kulturella skillnader hur ljuset uppfattas påverkar trygghetsupplevelsen.

Det finns inget direkt samband att mer belysning minskar brott. Rätt utförd belysning ökar känslan av trygghet men kan fel utförd verka tvärt om.

Nuläget

Projektet ligger nu i en tvåårig provfas och drivs vidare utan utomstående konsult hjälp. Kontoret har valt att inrikta projektet på problemen i gångtunnlar. Här kan vandalisering orsaka att belysningsanläggningens spänningsförande delar bli åtkomliga. Något som innebär fara för tredje man.

Västerort är först ut med inventering och klassificering i prioritetsgrad.

Ett antal tunnlar har byggts om för att användas som referensobjekt. Under året kommer även gångtunnlarna i Söderort och innerstaden att inventeras. Alla kostnader för projektet inarbetas i ordinarie budget.

Framtiden

Sista fasen i projektet är att utvärdera utförda prov och skapa en planeringsrutin som kan användas i framtida anläggningar.

En referenslista på ombyggda tunnlar kommer att upprättas för att underlätta uppföljning och kommande ombyggnader.

Kontorets förslag/synpunkter

Kontoret föreslår att gatu- och fastighetsnämnden godkänner denna lägesredovisning.

SLUT